Albertani: Tractatus de arte loquendi et tacendi.

Colonie. 1487.

Hain Repert. bibliogr. N. 403.

Tractatus de arte loquendi ⁊ tacēdi.

Compendiosus tractatus de arte loquendi ꝛ tacē
di multum vtils.

Q Voniā indicendo

multi erant nec est aliq̄s qui linguā suaȝ ad
plenū valeat domare. btō Jacobo hoc testāte
q̄ dicit. Natura bestiarū ꝛ serpentū volu/
crū ꝛ ceteroꝝ domaꝛ a natūa humana. ſȝ lin/
guā nemo domare pōt Jdeo ego Alberta/
nus breuē doctrinā sup dicēdo atqȝ tacēdo vno ꝟsiculo cōpre/
hensam tibi filio meo Stephano tradē curaui. ꝟsiculus hic est.
Quis. q̄d. cui. dicas. cur. qūo. qn̄. req̄ras. Uerū q꞉ hec ꝟba in h̄
ꝟsiculo ꝯphēsa pōderosa sunt ꝛ generalia ꝛ generalitas parit ob
scuritatē. vt digestis de iure fisci. l. ita fidere. Jdeo illa exponē ac
pro modulo mee sciētie. licȝ nō ad plenū ꝓpōsui delucidare.
Tu igiꝛ fili carissime cū loq̄ desideras a temetipō incipe debes ad
exemplū galli q̄ anteq̄ȝ cantet ter se cū alis ꝑcutit in ꝑncipio. Jta
qȝ anteq̄ȝ spūs ad os tuū ꝟba ꝓducat teipm̄ ꝛ om̄ia ꝟba in hoc
ꝟsiculo posita req̄ras. dico tibi vt nō solū queras a teipō . ſȝ req̄
ras. id est iterū q̄ras. nā istud reiterationē denotat. vt dicas req̄
ras id est iterū q̄ras . sicut em̄ repetē dicit q̄s hoc est iterū petere.
ita req̄rere dicitur quis id est iterū querere.

Quis es q̄ loq̄ris hȝ q̄nqȝ pūcta. Primū pūctū.

T U req̄res in aīmo tuo q̄s es. q̄ loq̄ velis vtrū istud dictū
ad te ꝑtineat vl' nō . Si nō. illi dicto te imiscere nō dēs.
sicut em̄ ꝑ leges. Culpa ē immiscere rei ad se nō ꝑtinēti. vt dicit
regula iuris. Jta culpa est loq̄ istud qđ ad se n̄ ꝑtineat. Un̄ salo
mon in ꝓuerbījs dixit. Sicut q̄ apphendit aurib⁹ canē. ita qui
transit ꝛ impatiēs cōmisceꝛ alteri⁹ rixe. Et Jesus fili⁹ sydrac dix
it. De ea re q̄ te nō molestat ne certaueris. Un̄ quidā. Qđ te nō
tāgit hoc te nullaten⁹ angit. que res tibi summoꝑe notāda est.
qm̄ si de reb⁹ ad te nō ꝑtinētibus minime curaueris. magnā cor
dis ꝛ animi trāquilitatē tibi cōꝑabis . qđ egregie dicit metri/
sta q̄dem. Pacificat multū de paucis sumē cultum.

Scđm punctum est

R Eq̄ras teipm̄ a teipō. an aliq̄ ꝑturbatione animi capt⁹ sis.
scȝ. ira. odio. vl' inuidia. aut sis ab animi passionib⁹ alien⁹
Nā si turbatus anim⁹ tuus fuerit a loq̄ndo abstinere debebis. ꝛ

motus animi turbatos cohibebis. Ait em̄ Tullius. Uirtus est cohibere motꝰ animi turbatos ac appetitꝰ obediētes efficē rationi et id tacē debet iratꝰ. qꝛ vt ait Seneca. Iratꝰ nihil nisi criminis loq̄tur. Quare dixit Catho. Iratꝰ de re incerta ɔtēdere noli. ira impedit animū ne possit cernē verū. Et aliꝰ dixit. lex videt iratū. iratꝰ nō videt illā. vn̄ ⁊ Ouid. dixit. vince animū iraqꝫ tuā qui cetera vincis. Jn̄ ⁊ Tulliꝰ dixit. Ira ꝓcul absit cū q̄ nil recte fieri nil ɔsiderari pōt. Que in aliq̄ ꝑturbacōe fiūt ea nec ɔstāter fieri pn̄t. nec ab his q̄ adsunt approbari. Uideo ergo q̄nta mala faciūt in hoīe passiōes iste. ira. odiū. inuidia. amor. tristicia. libido. Ait em̄ Salustiꝰ. om̄es hoīes q̄ de rebꝰ dubijs ɔsultāt. ab odio amicicia. ira atqꝫ miscdia. vacuos esse decet. Qm̄ nō facile animꝰ verū ꝓuidet. vbi hec officiūt. Quare animꝰ his passionibus turbatꝰ nō verū videt. qꝛ sunt morbi animi ip̄m excecātes qd egregie testat Petrꝰ alfonsius dicēs. Natūa hoc hꝫ humana vt animo q̄ꝫ ꝑturbato in vero falsoqꝫ discernēdo discretōis careat oculo. Et si de ira irato atqꝫ iracūdo scire volueris lege i libro quē cōposui de amore ⁊ dilectōe dei ⁊ aliaꝝ rerū ⁊ de forma vite. Jn titulo de amicicia iracūdi hoīs vitāda. Etiā certe cauere debes ne volūtas dicēdi intantū se moueat atqꝫ ad dicendū inducat. ꝙ appetitꝰ tuus rationi non ɔsentiat. Ait em̄ Salo. Sicut vrbs patens ⁊ sine muroꝝ ambitu ita vir q̄ nō p̄t cohibere sp̄m suū in loq̄ndo. Jn̄ etiaꝫ dici consueuit. Tacere qui nescit loqui nescit. Nescit ergo stultus loqui. quia tacere nescit. Nam ⁊ quidam sapiens interrogatus. cur tantum taceret. an quia stultus esset. Respondit. Stultus tacere non potest. Alibi Salomon dixit. Aurum tuū ⁊ argentum tuum consta. ⁊ verbis tuis facito stateram ⁊ impone ori tuo frenos rectos. Et attende ne forte labaris in lingua ⁊ sit casus tuꝰ insananabilis in morte. Et iterum idem ait. Qui custodit os suum custodit animā suaꝫ. Qui aūt incōsideratus est ad loquendū sentiat mala. Et etiam Catho dixit. Uirtutem primā puto cōpescere linguam. Proximus ille deo qui scit ratione tacere.

Tercium punctum est.

R Eq̄ras teip̄m ⁊ a teip̄o in aīmo tuo recogites. q̄s es q̄ aliū rephendē vis. l' alijs dicē vl' vtrū de simili dicto vl' facto valeas rephendi. Nā dixit btūs Paulus in ep̄la ad romanos. Jncusabilis es o hō qui iudicas. nam teip̄m condēnes si eadē

agas q̄ iudicas. Et in eadem epistola subdit qui ergo alium do/ces. teipm̄ doces. qui predicas non furandum furaris. Qui di/cis non mechandum mecharis. Qui abhominaris ydola sacri legiū facis. deū inhonoras. Et catho dixit. Que culpare soles ea tu ne feceris ipe. Turpe est doctori cū culpa redarguit ipsum. Nam bene dicere ⁊ male operari nihil aliud est q̄ȝ se propria vo/ce damnare. Ut Augustinus ait. Et alibi idē Catho ait. Alteri us dictum vl' factum ne carpseris vnq̄ȝ. Exemplo simili. ne te de rideat alter. Unde Gregorius ait. Qui bene docet ⁊ male viuit qualiter damnari debet diu instituit. Priusq̄ȝ igitur aliū culpes a vicijs similibus innocens esse cures. Quod idem Gregorius confirmauit dicens. Qui alium arguit de peccatis a peccatis de/bet esse alienus Exemplo xp̄i qui mulierē in adulterio deprehen/sam absoluit ⁊ liberauit a pessimis iudeis. qui accusabant ⁊ iu/dicabant peccatricem. cum ipimet scelerosissimi forent. Terrean tur hic iudices fornicari: adulteri. auari. iniusti. tam sp̄uales. q̄ȝ seculares. de quibus ait Salomon. Judiciū durissimū fiet his q̄ p̄sunt. Et seq̄tur qm̄ potentes potenter tormēta patiētur.

Quartum punctum est.

R Equiras a teip̄o intra te quis es qui dicere velis. Utrum bene doct⁹ l' indoct⁹ Etiam quod dicere velis bene sapias alioquin bene dicere non valeres. Nam quidam sapiens inter/rogatus quō optime posset dicere. respondit. Si tm̄modo dixe ris quod bene scieris. Et Jesus sydrac. Si est tibi intellectus. responde proximo tuo. sināt sit manus tua sup os tuū. ne capia/ris in verbo indisciplinato ⁊ confundaris.

Quintum punctum est.

R Eq̄ras q̄s erit effectus tue locucōis. nā quedā ab initio vi dēt bona q̄ malū effectū hn̄t Querit nō solū p̄n⁹. sȝ etiā fi nē ⁊ effectū req̄rere debes. Un̄ Pamphilus dixit. Principiū fi nē spectat prudētia rerū. Finis p̄ncipiū hȝ o m̄e decus. Uerbi p̄n cipiū finē circūspice v̄bi. Ut meli⁹ possis p̄meditate loq̄ Sinau tē v̄bū qd̄ dicē velis dubiū appareat vtrū bonū effectū habitu/rū sit an nō. silere debes poti⁹ q̄ȝ dicē. Nā dixit Petrus alfonsun. q̄ fuit optim⁹ p̄hus: Si dicē metuas vn̄ peniteas. sp̄ est melius nō q̄ȝ sic Sapiēti em̄ magis expedit tacē p se. q̄ȝ loq̄ ɔtra se. quia paucos vl' neminē tacēdo m̄ltos loq̄ndo circūuētos vidimus Qd̄ pulcre voluit q̄ ait. Nil tacuisse nocet. nocet esse sepe locutū Uerba em̄ sagittis sunt q̄si similia facile dimittūtur. difficile re

trahũtur. Quare dici ꝯsueuit. Euolat emissum irreuocabile ꝟ-
bũ. Hoc vult Arestꝫ. dicẽs. Qđ sel' dictũ ē ampliꝰ resumi nõ p̄t
Ergo in dubijs melius est tacere q̄ꝫ dicē. sicut ⁊ in factis dubijs
melius ē nõ facē q̄ꝫ facē. vt ait Tulliꝰ dicẽs. Bñ p̄ceperũt q̄ ve-
tãt agē qđ dubites equũ an iniquũ sit. Eq̄tas em̄ ꝑ se lucet. du-
bitatio āt significacõꝫ ꝯtinet iniurie. ⁊ aliꝰ dixit. Si q̇d dubites
ne feceris. Certe om̄e iudiciũ qđ dubitatũ fuerit fugito. Ad in-
telligẽtiã ⁊ expositõꝫ huiꝰ dictõis q̇s multa notari possent. ſꝫ ista
q̄nqꝫ pũcta supius posita breuitatis causa tibi sufficiant.

Seq̇tur de q̇d loq̄ris.

Predictis notatis dili-
gẽterqꝫ cognitis sup hac dictõe q̇s. Seq̇tur videre aliq̄ exposi-
tionis causa sup hac dictõe q̇d. ⁊ habet decē pũcta.

Primũ punctũ de q̇d loqueris est.

R Eq̇rere debes in p̄mis. vtrũ verũ vl' falsum. Ait em̄ iesus
sydrac. Añ oia opa tua ꝟbũ verꝫ p̄cedat te. ⁊ añ om̄ez actuz
ꝯsiliũ stabile. Sup om̄ia em̄ ꝟitas ē colẽda q̄ sola deo homies
ꝓximos facit cũ ip̄e deꝰ ꝟitas sit. ip̄omet hoc testãte cũ dixit Ego
sum via ꝟitas ⁊ vita. Si ergo loq̇ debeas ꝟitatē om̄i modo di-
cas. mendacio doloso penitꝰ fugato. Vñ ꝓpha. Os iusti medi-
tabit' sapiam. ⁊ lingua eiꝰ loquet' iudiciũ. i. ꝟitatē vl' sentẽtiã ve-
rã. Vñ Salo. in ecclesiastico. Potiꝰ diligẽdus est fur q̄ꝫ assiduꝰ
in mẽdacio. Et aliꝰ dixit. Acq̇esce ꝟitati siue a te ꝓlate siue tibi
oblate. Et etiã Cassiodorus. Pessima ꝯsuetudo ē despicē ꝟita-
tē purã. in q̄ nihil immisceat' falsitatis. Nã vt idē ait. Bonũ ē
verũ si nõ aliq̇d ibi immisceat' adũsuꝫ. Idē intelligo etiã de sim-
plici ꝟitate. Ait em̄ Sene. Oracõ eiꝰ q̄ ꝟitati operã dat incõpo-
sita ⁊ simplex esse debet. Ita ergo ꝟitatē loq̇ debes vt dictũ tuũ ha-
beat pondus iurisiurãdi. ⁊ nihil intersit inter tuã simplicē asser-
tionē ⁊ iusiurãdum. Nã vt ait Sene. Dictũ qđ nõ hꝫ sine iure-
iurãdo põdꝰ. eiꝰ q̄ꝫ iurisiurãdi põdꝰ vile ē. Et iterꝫ idē d̄t in li-
bro de forma honeste vite. nihil tibi intsit. an affirmes. an iures
de religiõe ⁊ fide scias agi vbicũqꝫ de ꝟitate tractat'. nã ⁊ si iureiu-
rãdo deꝰ nõ inuocat'. ⁊ inuocatꝰ nõ sit testꝫ tñ nõ trãseas ꝟitatē. nec
iusticie trãsilias legē. ꝙ si aliq̄ñ cogarꝫ vti mẽdacio. vtē nõ ad fal-
sitatē ſꝫ ad veri custodiã. ⁊ si ꝯtigerit fidelitatē mẽdacõ redimē
nõ mẽtierꝫ ſꝫ potiꝰ excusaberꝫ. q̄ꝛ tibi honesta cã ē. iustꝰ āt secreta ñ
ꝓdit. tacẽda ei tacet. loq̄nda loq̇t'. Atqꝫ illa pax ē secreta trãquil-
litas. ꝟitatē ergo purã dicas ⁊ simplicē. ⁊ deũ roga vt ꝟba men-

dacij lõge a te faciat. Nã ꝛ salo. rogauit deũ dicẽs. Rogaui te do/
mine ne deneges mihi añq̃ꝫ moriar. vanitatẽ ꝛ ꝟba mẽdacij lon
ge fac a me. mẽdicitatẽ ꝛ diuicias ne dederis mihi. ne cõpulsus
egestate furer ꝛ piurẽ nomẽ dei mei. Et sicut ne dcs loq̃ nisi ꝟita
tẽ ita nec facẽ. Dixit ei btũs Paulꝰ in epl'a scda ad Coꝝ. Nõ em
possumꝰ adũsus ꝟitatẽ loq̃. sꝫ ꝑ ꝟitate. ꝛ talẽ ꝟitatẽ dicas q̃ tibi
credaꝛ. Alioq̃n ꝑ mẽdacio reputaꝛ sic ecõuerso. vicẽ veri obtinꝫ
qd falso crediꝛ. Et iõ dixi. sup̃ dolosũ mẽdaciũ penitꝰ fugato. nõ
ei ẽ iudicãdꝰ mẽdax q̃ dt falsũ qd putat veꝝ. Quia q̃ztũ in ipo ẽ
nõ fallit. sꝫ ipe falliꝛ. Ecõtra mẽtiꝛ q̃ dt cẽ veꝝ qd putat falsum.
nec ẽ liber a mẽdacio q̃ oꝛe nesciẽs veꝝ loq̃ꝛ. sciẽs ãt ꝟitatẽ mẽtiꝛ
Ut beatꝰ Augꝫ. dt. Uñ mẽs ꝯtraria ꝟbis mẽdax ẽ ꝛ pestifera. vt
testaꝛ Esopꝰ. O m̃e genꝰ pestis supat mẽs dissona ꝟbis. q̃ q̃daꝫ
peste multũ laboꝛãt dignitatũ cupidi. qd ꝑclare dt salustiꝰ. Am
bitio mltos moꝛtales falsos subire coegit. aliud clausum in pec/
toꝛe. alid in lingua ꝓmptũ habere.

Scdm punctum est.

TU req̃res q̃d dicẽ vis. vtrũ sit vtile graue. ꝛ ꝑfitabile. aut
sit vanũ ꝛ inane. Uerba ei vtilia ꝟtuosa ꝛ ꝑfitabilia sp̃ di
cere debemꝰ inania ꝟo penitꝰ silere. Ait ei Seneca de foꝛma hone
ste vite. ꝟmo q̃ꝫ tuꝰ nõ sit inanis. sꝫ aut ꝯsoleꝛ. aut doceat aut p̃ci
piat aut moueat. Et paulꝰ in epl'a ad Thimothꝫ. Dixit pꝛofana
et vaniloquia euita.

Tercium punctum est.

REq̃ras an dicas qd rõnabl'e sit. an irrõnabile. Rõnabilia
ꝟba sũt sp̃ dicẽda. Jrrõnabilia ꝟo sũt tacẽda. Nã qd rõne
caret nõ p̃t eẽ diuturnũ q̃ ei rõeꝫ secũ poꝛtat totũ mũdũ vincit.
vñ scp̃tũ ẽ. Si vis vincẽ totũ mũdũ te subice rõni. Rõe ei mu/
niẽda ẽ adolescẽtia. ꝛ etꝫ dici ꝯsueuit. Bñ adhibita rõ cernit q̃d
opoꝛtunũ sit. neglecta ꝟo mltis implicaꝛ erroꝛibus.

Quartum punctum est.

REq̃ras vtrũ dicas q̃d aspeꝝ l' duꝝ. aut q̃d molle. dulce. vl'
suaue. dulcia ei ꝟba sũt ꝑferẽda. Cõtraria ꝟo tacẽda ꝛ peni
tus obmittẽda. Dixiꝛ ei iesus sydrac. Tybie ꝛ psalteriũ suauem
faciũt melodiã. sup vtraqꝫ aũt lingua suauis. Et iteꝝ idẽ dixit.
Uerbũ dulce mltiplicat amicos ꝛ mitigat inimicos. vñ ꝛ dici
ꝯsueuit. Silua tenꝫ lepoꝛẽ sapiẽtꝫ lingua lepoꝛẽ. Et pamphilꝰ.
Excitat ꝛ nutrit facũdia nutrit facũdia dulcis amoꝛẽ. Mollia
etiã ꝟba ꝛ nõ dura dicẽda stꝫ. Ait ei Solo. mollis ꝟmo frãgit.

trā ꝑmo q̃ʒ durꝰ suscitat furorē. Hoc idē Tulliꝰ p̄clare dt. Nō facile dictu ē. q̄ʒtopere cōciliat aīos comitas. affabilitasq̄ʒ ꝑmōis.

Quintum puctum est.

R Eq̄ras an dicas q̄d pulcrū ⁊ honestū an turpe vl' malū. nā pulcra ⁊ honesta v̄ba dicēda sunt turpibꝰ ⁊ mal' dimissis. Ait eī beatꝰ paulꝰ in ep'la p̄ma ad Coꝝ. Nolite seduci corrūpunt bonos mores colloquia mala. ⁊ alibi idē dixit in ep'la ad Eph. Ois ꝑmo malꝰ de ore vr̄o nō ꝓcedat. Et iteꝝ in eadē ep'la sbdit turpitudo aut stultiloquiū aut scurrilitas q̄ ad rē nō ptinet non noīeꝛ in vob sicut decet scōs Et Sene. dixit de formula honeste vite. A v̄bis q̄ʒ turpibꝰ abstineto. q̄ʒ licētia eoꝝ imprudētiā nutrit. Et Salo. dixit. Hō assuetꝰ in v̄bis ip̄ꝓperij nō erudieꝛ cūctis diebꝰ vite sue. s; sp̄ in grā sale sit ɔditꝰ. ait eī beatꝰ Paulꝰ in ep'la ad Colosenses. Sermo v̄o semper in gratia sale sit ɔditus vt sciatis quō oporteat vnicuiq̄ʒ respondere.

Sextum punctum est

R Eq̄ras ne q̄d dicas obscurū vl' ambiguū. S; dicē dēs clarū ⁊ aptū. Dicit eī lex. Nihil interest neget q̄s aut taceat. an obscure respōdeat q̄ʒtū ad h̄ vt incertū dimittat interrogātē. Scp̄tū ē eī. sanctiꝰ ē mutū eē q̄ʒ qd̄ nēo intelligat dicē. Hinc ē vt nēo sophistice loq̄ dēat. ꝑmo eī sophisticꝰ obscurꝰ ē ⁊ deceptorꝰ. Ait eī iesus sydrac q̄ sophistice loq̄tur odibilis est ⁊ omi re defraudabiꝛ nō eī data est illi a deo grā.

Septimū punctū est.

R Eq̄ras ne q̄d iuriosū l' ɔtūeliosū dicas l' facias Scp̄tū ē eī m'lt' iūriaꝛ q̄ vni fac̄ iūriā. vn̄ iesus sydrac dt Oēs iiurie ꝓximi ne memieꝛ; ⁊ nil' agas ī opibꝰ iiurie. vn̄ Cassio. Iniuriā vniꝰ cōpago totā ɔcutit. Et et; paulꝰ ī ep'la ad Colos. ait q̄ eī iiuriā fac̄. accipiet qd̄ iniq̄ gessit. Et sene. ī ep'lis. Ab alio expecta qd̄ alt'i feceꝛ; ⁊ h̄ ī alio de q̄lib; iiuria ⁊ cōtūelia ⁊ maxīe de illa q̄ fit sb̄ sīl'acōe boni. ait eī Tulliꝰ Nulla maior aut capitalior ē iiuria q̄ʒ eoꝝ q̄ tc̄ cū maxīe fallūt id agūt vt boi viri eē videaꝛ. Iniuria nāq̄ʒ ⁊ ɔtūelie tā pessīe st̄; vt nō solū cuilib; singl'ariꝛ nocēant. s; ⁊ et; citatibꝰ ⁊ regnis q̄ ꝓptea destributōʒ ⁊ mutacōm patiāꝛ. oīa vt ait iesus sydrac. Regn̄ a gēte ī gētē trāsferꝛ ꝓpt' iiusticias iiurias ⁊ ɔtūelias. ⁊ n̄ solū a dicēdō l' faciēdo alt'i iiuriā. Cohibē te dēs atʒ cessare. s; et; alt'i volēti dicē l' facē iuriā obsistē dēs si cōmode potes. ait eī Tulliꝰ in liꝰ de officijs pᵒ Duo st̄; iniusticie genera vnū eoꝝ q̄ inferūt iniuriā. alteꝝ eoꝝ q̄ ab his q̄bus inferꝛ si possunt nō ꝓpulsant iniuriā. Et tamē viciū q̄ non

obstat iniuriāti si pōt. q̄z si parētes aut patriā aut amicos deserāt Si cōmode possunt. dixi. qz demū fiēi posse dicūtur. q̄ cōmode fieri pñt vt lex nostra dixit. Si aūt ali⁹ tibi iniuriā dixerit tacere debes. Nā vt ait Augustin⁹ in libro de summo bono. Gl'iosus tacenda est iniuriā fugere q̄z respondēdo supare.

Octauo pucto.

/ Reqras ne q̄d irrisoriū dicas neqz de amico neqz de quolibet alio Scriptū ē ei. Amico nec ioco ludē q̄dē liceat. Et itez. Bon⁹ amicus lesus grauius irascit. inimicus aūt ꝓpter derisiones de se factas tecū cito ad v̄ba pueniret aut v̄bera. cuilibet autē irrisio de se facta displicet Irrisio facit vt amor inter eos minuit Et ꝯm regulā amoris. Si amor minuat cito deficit ꝛ raro ꝯualescit. et certe ꝑpt irrisiões fctās cito diceret tibi qđ nolles audire. Nā dixit salomon. Qui temere manifestat vicia sua in tēpestiue audiet crimia. Et martialis dixit. Deridens alios nō inde risus abibis. Et iterū idē. Si rideo aliū vł si rideris vtrūqz culpa est in aure prius turpe seqns v̄o magis. Reqras ne q̄d dolosum dicas neqz sediciosum. Dixit eni̅ ꝓpheta. Dispdat dominus vniuersa labia dolosa ꝛ lingua maliloquā. Et idē p̄clare q̄rit. Quid det aut q̄d apponat ad linguā dolosam. Et respondet v̄bo terribili dabūtur acute sagitte potentis dei cū carbonib⁹ desolatorijs. Cauendū tibi summe ne aliq̄d sediciosum dixeris. Nihil em̄ est pniciosius in ciuitate q̄z sedicio. vbi sedicio ibi ciuiū diuisio. Sed vt ait dominus. Omē regnū in se diuisum desolabitur. ꝛ domus sup̄ domū cadet.

Nono puncto.

R Eqras ne q̄d supbū dicas. Nā dixit Salo. vbi fuerit supbia. ibi ꝯtumelia. vbi aūt hūilitas. ibi sapiētia simul cū glā. Et Job. Si ascēderit vsqz ad celos supbia ꝛ caput eius nubes tetigerit q̄si sterq̄liniū in fine pdet. ꝛ iesus sydrac dixit. Odibilis ē corā deo ꝛ hoibus supbia ꝛ execrabił ōis iniq̄tas. ꝛ iterū obiurgatio ꝛ iniurie annullabūt sbām ꝛ dom⁹ que nimis locuples est annullabit supbia. ꝛ ita clare ptz q̄ supbia facit homiez odibilē apud oms. ꝛ destruit ōia q̄ possidet dona. qđ multū egregie testat q̄dā dicēs. Si tibi copia si sapiētia formaqz det. Sola supbia destruit ōia si comitet. Deniqz reqras ne v̄bū ociosum dicas. scptū ē nāqz de omī ocioso v̄bo reddituri sumus rōz. Sit itaqz v̄bū tuū efficax. nō inane rōnabile. dulce. suaue. molle ꝛ ñ durū. pulcrū. ꝛ nō turpe. vł malū ꝛ nō obscurū. nō ambiguū. nō

sophisticū. nō iniuriosuz nec seditiosuz. nō irrisoriū nec dolosuz nō supbum nec ociosuz. hoc deniqȝ trado tibi ꝓ regula generali. ꝙ oia facta que pietatē caritatē et verecūdiā nrām ledūt. et vt generaliter dicā q̄ contra bonos mores fiūt. nec nos facere posse credendum ē vt lex nostra dicit. ergo nec ea dicere debem⁹. Ait em̄ socrates. Que facere turpe ea nec dicere honestū puto. honesta igitur sp dicere dēs. nō solū inter extraneos sed etiā inter tuos nec em̄ in honestis ꝟbis inter suos vti debet. q̄ honest⁹ inter alios eē desiderat. Cū in omi pte vite honestas ṗnecessaria ē. Et certe licet sint infinita exempla sup hoc ꝟbo que. ad eius expoēm et intelligētiam dici possent. sed hec ad pn̄s tibi mi fili dcā sufficiāt

Cui loquendum sit habet puncta septem

Habito tractatu sup his duab⁹ dcōib⁹ q̄s etq̄d Accedas ad tractādū sup hac dcōe cui. Et sunt istius ꝯsideratōis vij. pūcta.

Primum punctum est

DUm loqui desideras. requiras cui loquaris vtrȝ amico vel alteri. Amico loqui bn̄ et certe potes. qꝛ nihil ē dulcius q̄ȝ habere amicū cum quo tamq̄ȝ cum teipso loquaris. Nō tamē loquaris de q̄bus ꝑpalandis et publicādis timeas. si inimicus postea fieret. Ait em̄ seneca in epl'is sic loq̄ris cū amicis tanq̄ȝ deus audiat. et si viuas cum hoībus tanq̄ȝ deus videat. et alius. Sic hēas amicū vt non timeas ipsum fieri inimicū. Unde petrus alfonsus. ꝓpter amicos nō probatos ꝓuide tibi semel de inimicis et millesies de amicis. qꝛ forsan amicus qn̄qȝ fiet inimicus. Et sic leuius poterit ꝑquirē damnū suū. Secretuz ergo tuū de quo nō vis vt sciat vel nō potes habē consiliū q̄n reueletur tibi soli habeas nullaqȝ manifestes. Ait em̄ iesus sydrac Amico et inimico noli enarrare sensum tuū. et si est delictū tuum noli denudare. Audiet em̄ te et respiciet te ꝛ quasi defendēs peccatum tuū subridet te. et alius ait. Qd̄ secretū eē vis nemini dicas et alius. Uix existimes ab vno posse celari secretū. et alius Cōsilium vel secretū tuū absconditū quasi in carcere tuo ē reclusum. Reuelante vero te in carcere suo tenet ligatū. quare dixit. Qui consiliū suū retinet in corde sui iuris ē melius eligē. Nā tutius est tacere q̄ȝ vt taceat aliū rogare. Cōcordat seneca. Si tibiipsi nō imposuisti vt tacēs. q̄uo ab alio silētiuz queris. Si āt cōsiliuz secretū hr̄e volueris aīcissimo fideli et ꝓbato atqȝ secreto illd̄ cōmittas. suadet em̄ salo. Multi pacifici sint tibi et ꝯsiliari⁹ vn⁹ de mille. Et catho Cōsiliū archanū tacito cōmitte sodali Corpo

ris auxiliū medico ꝯmitte fideli Inimico aūt nō multū loq̄ris. nec secreta tua illi detegas.h pulcre docet q̄ ait.nec ꝯfidatꝫ secreta nec detegatꝫ.Cū q̄bus egistis pugne discrimina tristis.et alibi idē dixit.nulla fides hosti tibi sit q̄ talia nosti prorsus et hostil tibi sit ꝑsuasio vilis.et h dico tibi etiā si cū inimico i grām redieris,scriptū est em̄ cū inimico tuo ne īo in grāz redit.vapor ei odij sp latet i pectore inimici.vn̄ sene.Nūq̄d vbi diu fuit ignis defi/cit vapor.q̄re idē ait.ꝓ amico poti⁹ expedit occidi q̄ȝ cū inimico viuē.vn̄ et salo.Inimico antiq̄ ne credas ieternū.et si humil' vadat et curu⁹ nō credas illi captus em̄ ē vtilitate nō aīcitia.reuertit' volūtate vt capiat fugiēdo q̄ nō potuit ꝑseq̄ndo.Et alibi idē ꝟbū horribile d̄t.In ocul' tuis illacrimabit' inimic⁹.et si viderit tps nō satiabit' sanguie tuo.et petr⁹ alfonsius dixit Ne associes te inimicꝫ tuis.cū alios poteris repire socios.q̄ eni mala egeris notabūt.q̄ vero bona fiūt denigrabūt cū oibus deniq̄ȝ caute lo/quēdū et faciēdū est.qꝛ mlti credunt' amici q̄ reuera sint inimi/ci.Nā oēs ignotos q̄i inimicos suspicādos asserit.ait eni.Non egredierꝫ viā cū aliq̄ nisi ꝓus eū cognouerꝫ.et si q̄ s q̄ȝ i via tibi ignot⁹ te associauerit iterq̄ȝ tuū inestigauerit dic te lōgius ire q̄ȝ disposuerꝫ Et si detulerit lācea vade a dextris.si ensē vade a sinistrꝫ

Secundum punctū est.

R Eq̄ras vtꝝ insipiēti an sapiēti loq̄ris Ait eni salo.In auribus insipiētiū ne loq̄ris.qꝛ despiciēt doctrinā eloquij tui Et iteꝝ Uir sapiēs si cū stulto cōtēderit siue irascat'.siue rideat nō inueniet requiē.Et iteꝝ Nō recipit stult⁹ ꝟba prudētie nisi ea dixeris q̄ ꝟsant' in corde suo.Et iesus sydrac Cū dormiēte loq̄/tur.q̄ narrat stulto sapiētiā et in fine narratōis dicet.q̄s ē hic

Tercium punctū est

R Eq̄ras ne cū irrisore loq̄ris.Scriptū est eni.Cū irrisoē cōsortiū nō hēas loq̄le eius assiduitatē q̄i toxica fugias.so/cietas eius cui loq̄ris ē alterna affabilitas.Et salo.noli arguē irrisorē ne te oderit.Argue sapiētē et diliget te.Et sene.d̄t q̄ corripit irrisorē ipe sibi iniuriā.Qui arguit ipiū ipe sibi maculā q̄rit.

Quartum punctum est.

R Eq̄ras ne cū liguoso vel loq̄ci colloquiū hēas neq̄ȝ cū cinicis.i.latrātib⁹ et mordacib⁹.Ait eni ꝓpha.Uir liguosus nō diliget' in t̄ra Et iesus sydrac d̄t Terribil' est i ciuitate sua hō liguosus.et temerari⁹ in ꝟbo suo odibilis ē.et iteꝝ q̄ odit loq̄citatē extiguit maliciā.Et alibi idē d̄t Cū viro liguoso ne loq̄ris in ignē illi⁹ sternes lingna.Et alibi idē ait Nec cū fatuis ꝯsiliū

hẽas.nõ ei possunt diligẽ nisi q̃ eis placẽt. Itẽ cũ ciniciis nõ mlˀ tũ loq̃ris.ait eñi tulliꝰ Rõ cinicoꝝ penitꝰ abiciẽda ẽ. Cinos grece latine dr canis. Iñ cinici dicunť latrãtes vt canes de q̃bus et similibus dicit dñs. Nolite ꝓicere margaritas inter porcos.

R Eq̃ras ne cũ maliuolˀ multũ cõtẽdas Ait eñi aug. Sicut ignis q̃tomagꝫ ligna suscepit sp̄ i maiorẽ flãmã erigiť. Ita malꝰ hõ q̃tomagꝫ rõem audierit sp̄ i maliciã excitabiť. vñ salo. In maliuolã aĩam nõ intrat sapia.q̃re catho dr. Cõtra ṽbosos noli cõtẽdere ṽbis. Sermo datur cũctis animi sapia paucis.

R Eq̃ras ne de secretis cũ ebrioso vel muliẽ mala loq̃ris.dt eñi salomon. Nullũ secretũ est vbi regnat ebrietas.et aliꝰ Garrulitas mulieꝝ id solũ nouit celare qđ nescit.

H Enicꝫ req̃ras q̃bus audiẽtibus aliq̃d loq̃ris.scriptũ ẽ eñi Prospice te circũ.si vis pferre sinistꝝ. Ne liceat forsan q̃ maledicat idẽ. Et certe multa exẽpla ad expõem et intelligẽtiã hꝰ dcõis cui poni possent.ſꝫ ista i pñti tibi carissiẽ fili sufficiãt

Cur loquẽdũ sit req̃rendũ ẽ et sunt q̃ncꝫ obseruãda.

T Unc accedamꝰ ad expõeꝫ hꝰ adũbij cur. Et certe istđ Cur cãm req̃rit Req̃ris ğ tui dci cãꝫ.nã sicut i factꝫ et faciẽdis cã ẽ req̃rẽda dicẽte seneca Cꝰcũcꝫ fci cãꝫ req̃re ⁊ cũ iiciauerꝫ exitus cogitab Ita q̃ꝫ i dcis cã est req̃rẽda Et sicut sine cã nĩl agiť nec iracũdus fortuitꝫ casibꝰ.implicať. vt cassio. dixit Ita sine cã nil dicẽ dẽs Et sicut in q̃libet re ꝯposita q̃druplex cã repiť.s.efficiẽs materialˀ formalˀ atꝫ finalˀ. Ita et in dictꝫ nris q̃druplex cã q̃ncꝫ repiť Cã materialˀ cõtineť sub q̃d Formalˀ sub q̃ꝝ. Cã efficiẽs sub q̃s.ſꝫ in pñti loq̃mur de cã finali quã cãm q̃rimꝰ p cur Cã igiť finalˀ tui dci sit aut ꝓ dei hñoº. aut ꝓ hũano ꝯmõ. aut ꝓ vtrocꝫ.aut forte ꝓ aĩco.aut ꝓ oibꝰ p̃dictꝫ Pro dei hñoº vt faciũt p̃dicatores secłares et sp̃uales. Pro hũano ꝯmõ vt causidici et alij oratores.nã ẽm btm aug.lꝫ aduocato vẽdere iustã aduocationẽ et iurispito vẽdere iustũ ꝯsiliũ. Et h̃ q̃n dicis ṽba ꝓ hũaº ꝯmõ, Req̃ras qđ sit ꝯmođ ⁊ q̃le. dẽt eñi eẽ pulcꝝ nõ turpe.q2 ẽm leges Turpia lucra sunt ab hoibꝰ ꝓpulsãda q̃re sene. dt Turpe lucꝝ vel dispẽdiũ fugito.et aliꝰ valde p̃clare ait Lucꝝ cũ mala fama dãᵐ ẽ appellãdũ. ⁊ alibi scptũ ẽ Mallẽ p̃didisse q̃ turpiter accepisse. Dꝫ etiã eẽ ꝯmođ moderatũ Cõponiť eñi ꝯmođ excũ et mõ.nã vt ait cassio. Si cõmođ mẽsurã excesserit vim sui nois nõ hẽbit.Dꝫ etiã eẽ natłale ⁊ q̃i cõe.i.cũ ꝯmõ nro ⁊ alieno. ait eñi lex natuẽ.equũ ẽ neiñẽ cũ alteriꝰ iactũ fieri locupletõrẽ.qđ ait tul. neꝫ tĩoꝫ neꝫ doloꝫ neꝫ moꝛs neꝫ aliud qđ extrĩsecꝰ accide-

re possit tam ē contra naturā q̄ȝ ex alioꝝ incōmodo suū augere
cōmodum et maxime de exiguitate mēdici. Ait em̄ cassio Ultra
om̄es crudelitates est diuitem velle fieri de exiguitate mendici.
Pro vtroqȝ autē id ē pro dei seruitio et humano cōmodo dicūt
verba sacerdotes et clerici seculares pͥncipaliter pro dei seruitio
scd̄ario ꝑ suo cōmodo. Uiuere em̄ debent de altari vt decreta cla
mant. Et etiam paulus in ep̄la.i.ad corin.ꝯtibi dicit. Qui altari
seruiūt cum altari ꝑticipant. Ita et dn̄s ordinauit his q̄ euan/
gelium denunciant de euangelio viuere debent Quidā tamē cle
rici cām cōuertāt qꝛ pͥncipaliter faciūt et dicunt ꝟba pro huma
no cōmodo et ꝑ bonis p̄bendis et scd̄ario pro dei seruitio qd̄ fa
cere nō debent. Cā vero dicendi ꝑ amico te monere debet dum tn̄
verba sint iusta et honesta. Lex em̄ amicitie ꝭm tulliū hec est. vt
nō rogemus res turpes nec faciamus rogati nō em̄ pro amico
facere vel dicere debes qd̄ ad peccatū ꝑtinet. Nā ꝭm regulā iuris
nō est excusatio peccati si amici cā peccaueris. Amici em̄ crimina
si feras facis tua. Et qd̄ plus est bis peccat q̄ peccato obsequiū
accōmodat crimē sibi parat q̄ nocentē adiuuat. nā socius fit cul
pe qui nocentē adiuuat et maxime in re turpi duplex est peccatū
Ait em̄ seneca. In turpi re peccare bis est derelinquē. Inopē ve
ro amicū defendere debes vt verus defēsor dicaris. Ait em̄ cassio
dorus. Ille ꝓprie defēsor ē dicēdus q̄ defēdit inopē ꝑ oibus ve
ro p̄dictis libētius ꝟba fundas vtilia sȝ ꝑ dei ꝭuitio et hūano
cōmō et amici vtilitate. Et licȝ multa exēpla ad expōem huius
aduerbij Cur. dici valeāt hec breuitatis cā tibi sufficiāt.

Q̄uo loquendū sit sunt q̄nqȝ mōi seruādi

P Redictis auditis et intellectis sup hoc adūbio Cur. expō/
nem et intellectū audias huiꝰ dcōnis qūo. Et certe istud
qūo formā et modū reqrit. ergo cū loqris modū dicendi reqres
Nā sicut i rebus modus ēseruādus de q̄ dici cōsueuit Oi
bus adde modū modus ē pulcerria ꝟtus. vltra em̄ modū et ci r
ca modū nihil ē rectū qd̄ multū elegāter et pclare dt oratiꝰ. Est
modꝰ in rebꝰ sunt certi deniqȝ fines. q̄s vltra citraqȝ neqt cōsistē
rectū. Et ita i dictis si modꝰ omittat nihil laudabile poterit iueni
ri. Ait em̄ cassio. modꝰ vbiqȝ laudādus ē Modꝰ itaqȝ tuꝰ sit q̄n
tuplex. vicȝ in ꝓnūciatōe i velocitate. i tarditate. i q̄ntitate. et i q̄
litate Uidēdū ē ergo q̄d sit ꝓnūciaꝰ. Pronūciaꝰ est ꝟboꝝ dig
nitas rebus et sensibꝰ accōmodata et corpis moderaꝰ. Hec em̄
intantum excellit vt ꝭm sententiam marcitulij. q̄ indocta ora/
tio laudem consequitur si optime feratur. Et quāuis expolita

sit si indicetur dicat contẽptum irrisionẽqꝫ mereat. In pñũcia
tione itaqꝫ primũ exerceri debet vocis et spirit⁹ moderatio. cor
poris et lingue motus. vicia quoqꝫ si qua sint oris. diligẽti cu/
ra emẽdanda sunt ne verba sint inflata. vel alienata. vel in fau/
cibus frendentia. nec vocis immanitate resonãtia. non aspera
frendentibus vel hyantibus labijs prolata. Sed presim et eq̃
liter vel leuiter et clare pnunciata. vt suis queqꝫ materie sonus
enũcient. et vnũquodqꝫ verbũ legitimo accentu decoretur. nec
immoderato clamore vociferetur. nec ostentatõnis causa fran/
gatur oratio. verum p locis rebus causis. et tempibus dispen/
sanda est. Nam aliqua simplicitate narranda sunt. Aliqua au/
toritate suadenda. Alia cũ indignatõne deprimẽda. alia mise/
ratione flectenda. Ita vt vox et oratio semp sue cause cõueniãt.
sequit ergo vt que leta sunt: leto vultu pñũciabũtur. que tristia
tristi vultu. que crudelia minaci vultu dicenda sunt. quod pre/
clare docet oratius dicens. Tristia mestum vultum verba de/
cent. iratum plena minaꝝ ludentem lasciuã. seueꝝ seria dicta.
Obseruandũ est etiam vt sit recta facies. ne labia detorqueãtur
nec magnus hyatus. nec supinus. id ẽ suppressus vultus. nec de
iecti in terra oculi et inclinata ceruix. nec eleuata aut depressa su
percilia qr nihil potest placere qđ nõ deceat. et ſm Tulliũ. Ca
put artis est dicere qđ deceat. labia lambere vel mordere est de/
forme. cum etiã in dicẽdis verbis modus esse debeat. ore nõ ma
gis q̃ʒ labijs loquẽdum est. dicenda quoqꝫ sunt submissa leuiter
matura grauiter inflexa moderate. Cum magna dicim⁹ graui/
ter pferenda sunt cum etiã pua dicim⁹ humiliter cũ mediocria
tempate. nam etiã in puis causis nihil grande nihil sablime di
cendũ est. Sed leui ac pedestri more loquẽdum est. In causis
vero maioribus vbi de deo vel hoĩm salute referim⁹ plus mag/
nificentie et fulgoris est exhibendũ. In compatis vero cauß vbi
nihil agitur nisi vt auditor delectet moderare dicendũ est. sed no
tandũ est q̃uis de magis rebus quisqꝫ dicat nõ tamẽ sp magnifi
ce dicere debꝫ. Nã vt auctorẽ seneca de formula honeste vite lau
da pce vitupa pcius. Similit reprehẽdẽda ẽ nimia laudatio si
cut immoderata vitupatio. illa eñ adulatiõne hec malignitate
suspecta est. in pñtia añt sui aliqs laudari nõ debet. Scriptũ est
eñ. Laudare pñtem nec ledere decet absentẽ. In velocitate et tar
ditate similiter modũ requiras verũtñ aliud ĩ dicẽdo ẽ q̃ʒ in fa
faciẽdo. nõ eñ dẽs ẽẽ velox ad loqndũ. sed tard⁹ cũ moderamĩe.

cōpetenti. Ait em̄ btūs Jacobus in ep̄la sua. Esto velox ad audiendū. tardus v̄o ad loquendū. et tardus ad irā. Et salo. dicit Uidisti hoīem velocē ad loquenduz stulticia sperāda ē magis q̄z illius correctio. et cassiodorus. hec ē regalis ꝓculdubio v̄tus tardius ī verba ꝓrumpe et celerius nccāria sentire. Silr̄ in iudicādo tardius eē debes. scriptū est em̄ Optimū iudicē existimo qui cito intelligit et tarde iudicat. Jn̄ etiā dici ꝯsueuit ad penitendū ꝓperat q̄ cito iudicat. Cōpetens em̄ mora ī talib⁹ nō ē reprobāda. vn̄ qdā Mora ois odio ē. sed fac sapiētē Pariformiter in ꝯsilijs reqras tarditatē et nō velocitatē aut festinātiā. ī deliberādo em̄ vtilis mora est tutissiā scriptū ē em̄ de ꝯsilijs q̄zdiu tractaueris. id puta rectissimū. velox enī cōsiliū seq̄tur penitētia et iterꝫ tria sunt ꝯtraria ꝯsilio festinātia ira et cupiditas. Jn faciēdo aūt post deliberatōem velocitatē exercē dēt. Ait em̄ seneca in ep̄lis. Diu⁹ dicito q̄z facias et diu deliberato cito facito celeritas em̄ bn̄ficiū gratū facit. hoc pulcre dīt salusti⁹ p̄usq̄z incipias cōsulito et vbi ꝯsulueris mature. fcō opus ē. Et salo. Uidisti hoīem velocē in oī ope suo. corā regibus stabit. nec erit int̄ ignobiles. et iesus sydrac dīt. in oibus opibus tuis velox esto ꝛ ois īfirmitas nō occurrit tibi Nō tn̄ tātā velocitatē exerceas q̄ opibus ꝑfcōem īpediat Jn q̄ztitate insup modū reqras nō multa dicēdo. nā in m̄ltiloq̄o nō deest pctm̄. Et salo. in eccle. di. m̄ltas curas sequūtur sōnia. et ī m̄ltis sermōibus iuenit̄ stulticia, Et alibi idē Jn oī tp̄e bono erit abūdātia. vbi āt sūt v̄ba plurima ibi freq̄nt̄ egestas. ꝛ sene. Nihil eque ꝓderit nisi q̄escē Et cū alijs loq̄ mīma secū multa. moderate tn̄ loq̄ et tacē dēs. Dicit em̄ pāphilus. nec nimiū taceas nec v̄ba supflua dicas. Audias ergo p̄lima. rn̄deas v̄o pauca. Nā vt ait Socrates Jn oīb⁹ placere poteris si gesseris optia. et locut⁹ fueris pauca. Jn q̄litate deniq̄z loq̄ndi modū reqras scꝫ dicēdo bn̄. Scriptū est enī. ꝑncipiū amicitie ē bn̄ loq̄. male dicē v̄o est exordiū inimicitiaꝝ. dicēda igit̄ sunt v̄ba leta. honesta. lucida simplicia. ꝯposita. plano ore. vultu q̄eto. facie cōposita. sine īmoderato cachinno clamore nullo ꝓferenda. De q̄bus salomō dicit. Faū⁹ mellis v̄ba ꝯposita dulcedo aīe et sanitas ossiū. Et hec ad expōem et intelligētiā huius dictionis q̄n̄o. dicta sufficiant

Q̄n̄o loquendū et dicendum sit. et quo ordine

Supest deniq̄z videre de itelligētia et expōne h⁹ adūbij q̄n certe istud q̄n̄. tp̄s req̄rit. Reqras ḡ diligēter tp̄s dicēdi

simul et ordinē. Ait ei iesus sydrac. Hō sapiēs tacebit vsqz ad tps. lasciu⁹ aūt et ipzudēs nō obseruabit tps Seruādo ḡ tps se q̄ris ꝟbū salo. dicētis. tps dicēdi. tps tacēdi. Magna eni res ē vocis et silētij tpamētū. vn̄ sene. dt. Serua itaqz silētiū donec loq̄ tibi fuerit necc̄ariū. et nō solū tuū silētiū serua. sed etiā alioꝝ silentiū expecta. Expectare ergo dēs dicēdi tps donec tibi p̄beat auditū. Ait eni iesus sydrac. vbi nō es audit⁹ nō effundas ser/ monē. et iportune noli extolli in sapia tua. Importuna em̄ est narratio tua quando tibi nō prebetur auditus et est quasi mu/ sica in luctum. Nam vt idem ait musicam in luctum. impor tuna narra⁹. Et q̄ narrat ꝟbū nō attēdenti q̄si q̄ excitat dormiē/ tem a graui sōno. et nō solū in dicēdo alijs. sed etiā in rn̄dendo tps expectare dēs. Nā scriptū est. Ne pperes rn̄dere donec finis fuerit interrogātis. Nā vt ayt salomō. Qui p̄us rn̄det an̄qz au/ diat stultū se esse demrāt. et ꝯfusione dignū. Sil'r qui p̄us loq̄/ tur qz discat ad contēptū et irrisionē pperat. Vn̄ iesus sydrac dt An̄ iudiciū para iusticiā. Et an̄qz loq̄ris disce singula Ergo suo loco et tpa dicēda sunt p̄postero ordine penitus obmisso. Naz si de p̄dicatōne loqui desideras tpe cōgruo. p̄us historiā dicas que docet rez gestā. Postea vero allegoriā que docet misticū sen sum ad eccām militantē ptinentē. Tertio vero tropologiā que est ad informatōem bonoꝝ moꝝ. Si vero de ep̄l'is tractes pri/ mo loco pone salutatōem. sc̄do exordiū. tertio narratōem. q̄rto petitionē. et q̄nto conclusionē. Si aūt de cōcionādo in amba/ ciatis faciēdis studeas. Primo loco et tempe salutatōem di/ cas. Sc̄do vero cōmendationē tam illoꝝ ad quos ambaciata dirigit̄ qz socioꝝ tecū ambassiatā portantiū siue narratōez eius qd̄ tibi impositū fuerit. Tertio facies exhortatōem dicendo suasoria verba ad cōsequendū id qd̄ postulatur. Quarto i om ni postulatōne allegando modū q̄ id qd̄ postulat̄ fieri valeat Quinto induces exempla de rebus in similib⁹ negocijs factis et obseruatis. Sexto deniqz assignabis sufficientē rōem ad pre dcā oia. Et hoc facias ad exe̅m gabrielis archāgeli q̄ cū missus eēt a deo ad btām ꝟginē mariā Prio posuit salutatōem dicēs Aue grā plena dn̄s tecū bn̄dcā rc̄. Sc̄do ꝯfortatōez siue exhor tationē de deo ne timeas maria. Quā exhortatōem p̄posuit ar chāgelus denūciatōni. Et iō qz btā maria turbata fuerat i salu tatione archāgeli. Tertio ꝟo posuit āmiratōem dicēs Ecce cō cipies i vtero et paries filiū rc̄. Quarto posuit mōi exp̄ssionē cū dixit sp̄ūs scūs supueniet i te et ꝟtus altissimi obūbrabit tibi.

Quinto posuit exemplū cum dixit ecce elizabeth cognata tua pariet filiū in senectute sua. Sexto assignauit sufficientē ratio nem ad pdicta cum dixit quia nō erit impossibile apud deum omne ꝟbum. Si autē de legibꝰ et decretis tractare volueris pri mo tempe et loco lrām ponas. scdo casum. tertio littere exposi/ tionem quarto similia. quinto contraria. sexto solutiones. Et sic de qualibet scientia que ad eam ptineant ꝫm presens prius et po sterius sunt dicenda. Hec deniqꝫ exempla sup hoc aduerbio qñ tibi ad presens dicta sufficiant. tu autē ex ingenio tibi a deo pre stito multa sup hoc et sup quolibet verbo huius ꝟsiculi. Quis quid ꝛc. pro tue voluntatis arbitrio poteris cogitare. nam sicut abecedario scripture oms voluūtur. Ita sup hoc dicto ꝟsiculo quicquid dici vel taceri debet fere posset inflecti. hanc igitur doc trinam sup loquendo vel tacendo breuiter cōphensam tibi et alijs tuis fratribꝰ lrātis scribere curaui. qꝛ vita lrātoꝝ potius ī loquendo vel in dicendo q̄ꝫ in faciendo consistit. Seneca hoc te stante qui ait Culpa est minime conueniēs litterato viro occu/ patio exercendi laceratos et dilacerandi virtutem. Si autē etiā sup faciendo volueris habere doctrinam detrahatur de hoc versi culo istud ꝟbum dicas. et in loco illius ponas hoc ꝟbum facias Unde dicatur Quis. quid. cur facias cui. quomō. quādo. re/ quiras. Et ita fere omnia que dicta sunt supra. et multa alia po/ terunt ad verbum facias aptari vtiliter. His deniqꝫ auditis cir/ ca predicta exercitatōne intentissima et frequenti vsu teipsum exerceas. Nam exercitatio ingenium et naturam sepe vincit. et vsus omniū magistroꝝ precepta supat. vt valeas doctrinam di cendi ac faciendi in promptu habere. deum insup exora q̄ mihi donauit predicta tibi narrare vt ad eterna gaudia nos faciat per uenire. Amen

Explicit liber de doctrina loquendi et tacendi ab Albertano causidico brixiensi ad instructionē filiorum suoꝝ compositus.
Impressus ac finitus Colonie Anno dñi M°. cccc. lxxxvij.